

NORRBRUK

Lillbäckens lantbruk – ett familjeföretag med stark framtidstro

4Greppa Näringen,
nu även i norr**6**Kallpressad hjortrondryck -
en vinnare**10**Förberedelser
för slakt

NORRBRUK

Länsstyrelsen i Norrbottens län
Landsbygdsenheten

Postadress: 971 86 Luleå
Tel: 010-225 50 00 Fax: 0920-22 84 11
www.lanstyrelsen.se/norrbotten

Länsstyrelsen i Västerbottens län
Lantbruksenheten

Postadress: 901 86 Umeå
Tel: 010 – 225 40 00 Fax: 090-128 94
www.lanstyrelsen.se/vasterbotten

Ansvarig utgivare: Sven Lingegård

I redaktionen: Personal från Läns-
styrelserna i Norr- och Västerbotten

Tryck: TMG Tabergs AB

Papper: Tom&Otto silk 130 g

Grafisk form: TR

Omslagsbild: Sara, Ola och Viktor på
Lillbäckens lantbruk.

Foto: Åsa Jonsson.

Upplaga: 6100

ISSN: 1234-4567

För prenumeration kontakta
sara.borgstrom@lanstyrelsen.se

FRÅN REDAKTIONEN

Vi är på väg mot nya tider!

Alltid när texten från redaktionen ska skrivas är man lite i förväg och jag funderar lite extra på vad som kan passa bäst när den hamnar i er postlåda. Hela 2014 har det varit mycket fokus på det nya landsbygdsprogrammet och jordbrukspolitiken. Redan nu har mycket klarnat, några delar har kommit igång men det finns också villkor som inte beslutats. Under 2007-2014 har mängder med aktörer genomfört sina projekt med landsbygdsprogrammet och nu är en ny tid här, tiden för att genomföra det nya programmet.

Jag kommer ihåg en slogan som satt på många ladugårdar för flera år sedan, ”Vår möda – din föda”. Den är fortfarande glasklar, i den kan det tolkas in mycket och beskrivas med väldigt många viktiga ord, för både dig och mig. Några är ord som vi läser, såsom aktiva bönder, livskraftiga företag och en modern landsbygd. En del är ord är naturliga som vi säkert tänker och värdesätter ganska ofta, såsom miljövärdare, biologisk mångfald och öppna landskap. Och så ord som mer är en medvetenhet, såsom närodlat, självklarhet och ”norrländskt”!

Medvetenhet är kunskap och ett medvetet beslut är att veta vilka konsekvenser beslutet får. Jag väljer närodlat, för det är en självklarhet, för att det är Norrländskt och för att det gynnar min landsbygd. Just nu är det vind i seglen för det närodlade av många olika anledningar, frågan är också om det räcker och den tänkta livsmedelsstrategin kanske är ett verktyg som verkligen behövs för att ta till vara på det som jag skulle vilja kalla efterfrågan. En stark och levande landsbygd som ska uppfylla mål och krav kommer alltid att innebära stora insatser som utförs av jordbruksföretag, miljövärdare och andra eldsjälar. Detta ska vi nu försöka fortsätta utföra med nya landsbygdprogrammet.

2015, nu kör vi!

Åsa Jonsson

De nya direktstöden!

År 2015 kommer att bli ett spännande år! Förutom att vi får ett helt nytt landsbygdsprogram så kommer vi också att få nya direktstöd. Gårdsstödet kommer att bli kvar men kommer att förändras något. Sedan införs det några helt nya direktstöd: förgröningsstöd, stöd till unga jordbrukare och nötkreatursstöd.

Text: Åsa Jonsson och Anita Heikkilä, Länsstyrelsen i Norrbotten

Gårdsstöd

Gårdsstödet kommer att finnas kvar även 2015, men det kommer att bli en del förändringar i villkoren. Det kommer till exempel att bli svårare att få stöd för lantbrukare som inte i huvudsak sysslar med jordbruk. En annan nyhet är att du bara får behålla så många stödrätter som du har mark för i din ansökan.

Värdet på dina stödrätter kommer 2015 att sänkas med nästan 50 procent och pengarna förs i stället över till de nya direktstöden. Stödrätternas värde kommer därefter att ändras varje år tills alla jordbrukares stödrätter är lika mycket värda år 2020. De tidigare olika regionerna för stödrätter kommer att försvinna så att det från och med 2015 bara finns en region i Sverige.

Det kommer att bli hårdare krav på hur du ska sköta din jordbruksmark. De nya villkoren kommer bland annat att innebära att du årligen måste utföra någon form av jordbruksverksamhet för att hålla marken i bra skick.

Förgröningsstöd

Från och med 2015 kommer det att finnas ett nytt stöd som heter förgröningsstöd. Det införs för att det är bra för miljön och klimatet. Alla som får gårdsstöd söker även förgröningsstöd. Hur mycket pengar

du får i förgröningsstöd beror på hur mycket dina stödrätter för gårdsstödet är värda. I stödet kommer det att finnas krav på att du ska odla ett visst antal grödor på din mark. Hur många grödor du ska ha beror på om din gård är större eller mindre än 10 hektar. Om du har mer än 10 hektar kan du behöva ha minst två grödor. Om du har mindre än 10 hektar berörs du inte. Varken i Norrbotten eller Västerbotten verkar det bli något krav på så kallade ekologiska fokusarealer.

Stöd till unga jordbrukare

Det nya stödet till unga jordbrukare är riktat till dig som är 40 år eller yngre och som har startat ett jordbruksföretag. För att få stödet måste du få gårdsstöd samma år som du söker stöd. Du kan få stödet för högst 90 hektar och i högst fem år. Vilka ytterligare villkor som kommer att gälla är inte klart ännu.

Nötkreatursstöd

År 2015 kommer det att införas ett nytt stöd för nötkreatur som är äldre än 1 år. Stödet införs för att stödja mjölk- och nötköttproduktionen men också för att behålla våra betesmarker. Antalet djur kommer att hämtas från CDB. Det är därför viktigt att du rapporterar till CDB i tid och på rätt sätt. Vilka ytterligare villkor som kommer att gälla för stödet är inte klart ännu.

De nya miljöersättningarna!

År 2015 kommer du att kunna söka nya åtaganden inom:

- ekologisk produktion
- omställning till ekologisk produktion
- betesmarker och slätterängar
- restaurering av betesmarker och slätterängar

Några av ersättningarna som funnits kommer att ändras och några kommer att likna den ersättning som finns idag. Hur regler och skötselvillkor ska se ut är inte klart än.

Du som har ett åtagande som fortfarande gäller inom en miljöersättning och inte tänker göra några förändringar av det kommer att behålla ditt befintliga åtagande.

Kompensationsbidrag

Kompensationsbidraget kommer att vara kvar år 2015 men vissa regler kommer att ändras och hur mycket pengar du kan ha rätt till kan också ändras. Områdesindelningen ska vara kvar men senast år 2018 blir det nya områden.

Nationellt stöd

Nationellt stöd kommer att vara kvar 2015 men vissa regler förändras och hur mycket pengar du kan ha rätt till kan också ändras. Nationellt stöd för mjölkproduktion kommer att vara kvar även om mjölkkvoterna försvinner år 2015. Det är inte beslutat än.

3 | Nyheter i jordbrukarstöden

4 | Greppa näringen i Norr

6 | Kallpressad hjortrondryck – en vinnare

8 | Lillbäckens lantbruk

10 | Förberedelser, A och O vid hantering av djur

12 | Landsbygden – nyckeln till hållbart samhälle

14 | Annonser

16 | Landsbygdsprogrammet

Genom Greppa Näringen jobbar vi för lantbruk och miljö

Greppa Näringen erbjuder nu rådgivning även för lantbrukarna i de nordligaste länen. De flesta har hört talas om "Greppa" och många känner även till en del om vad det innebär, men möjligheten att delta i den kostnadsfria rådgivning som erbjuds genom projektet är ny. De första rådgivningsbesöken har nu börjat genomföras och här följer vi med ut på ett av dem.

Text och foto: Maria Lundbäck, Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten

Den rådgivning som erbjuds är uppdelad i moduler med olika innehåll, och det första rådgivningsbesöket är den så kallade Startrådgivningen. Vid detta besök informeras lantbrukarna om avsikten med projektet Greppa Näringen, de miljömål som projektet är inriktat mot samtidigt som detta kombineras med att öka resurshushållningen på gårdarna. Detta i sin tur skall leda till förbättrad lönsamhet. Exempel på andra rådgivningsmoduler är grovfoder, utfodring för mjölkkor och andra djurslag, bete, energikollen och klimatkollen.

Startrådgivning med växtnäringsbalans

På Issigården i Lilla Lapträsk bor och verkar Petrus och Mona Isaksson. Tillsammans driver de sitt jordbruksföretag med 85 ha åker och mellan 35 och 40 mjölkande kor plus ungdjur. Självklart så är inget företag och ingen gård den andra lik, varför startrådgivningen alltid inleds med en kort genomgång av gårdens förutsättningar. Hulda Wirsén, växtodlingsrådgivare vid Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten, visar och berättar kortfattat om några av de 41 rådgivningsmodulerna som finns i

Greppa Näringen. Dessa kan lantbrukarna välja bland utifrån intresse och behov. Mona och Petrus konstaterar direkt att de moduler som handlar om grovfoderproduktion och foderstater hamnar på deras önskelista. Markpackning är en annan modul som kan vara intressant att titta närmare på.

Vid startrådgivningen görs en växtnäringsbalans för gården. Här blir det en del bläddrande bland dokument av olika slag. Inköpt mängd foder, växtodlingsinsatser och uppgifter från kokontrollen plockas fram. Hur många kilo djur såldes från gården under året? Hur mycket strö köptes in? När var det nu vi bytte kraftfoder? Hur många rundbalar såldes, och vad väger dom per styck? Ja, det finns en hel del att fundera över när vi försöker komma så nära sanningen som möjligt.

Den färdiga växtnäringsbalansen överlämnas till lantbrukarna tillsammans med ett rådgivningsbrev där resultatet av växtnäringsbalansen utvärderas och jämförs med andra gårdar med liknande produktion. Man kan kanske vid första anblicken tycka att en växtnäringsbalans är en ren skrivbordsprodukt, men precis

som på de flesta gårdar vi besöker så börjar direkt tankarna att snurra i huvudet på såväl oss rådgivare som på Petrus och Mona. Köpte vi verkligen så mycket kraftfoder ifjol? Hur stor procent av den totala mjölkintäkten gick till inköp av foder? Finns produktionsflöden som kan förbättras, exempelvis när kvigor kalvar in. Hur hanteras stallgödseln? Detta är precis vad som är meningen, att man funderar över hur man på smartast sätt använder de resurser gården förfogar

över. Det tjänar både lantbrukare och miljö på!

En rådgivningsplan upprättas

Avsikten med växtnäringsbalansen är att fungera som referenspunkt i det fortsatta arbetet. Den visar på hur mycket outnyttjad växtnäring som förloras i företaget. Vaxtnäringsbalansen kan ge ett underlag för vilka förbättringsmöjligheter som finns för att behålla näringen på gården och istället omsätta den i

produktionen. Här kan finnas slantar att spara. I Startmodulen upprättas en rådgivningsplan för de kommande åren. Denna baseras självklart i första hand på lantbrukarens önskemål, men rådgivaren bedömer också vilket behov som eventuellt kan finnas på gården.

Så, här på Issigården kommer givetvis grovfodermodulerna med i rådgivningsplanen. Vid ett uppföljningsbesök kan man genom en ny växtnäringsbalans

följa resultatet av de övriga rådgivningsmodulerna som genomförts på gården.

Ur kungens hand...

Petrus och Mona har nyligen fått ta emot den finaste utmärkelse en mjölkproducent kan få, nämligen guldmedaljen ur kungens hand för många års leverans av mjölk som håller perfekt kvalitet. Det är bara att lyfta på hatten och gratulera. Som "gammal mjölkbonde" känner undertecknad i det närmaste vördnad då jag har full förståelse för den noggrannhet och yrkesskicklighet i det dagliga arbetet som ligger bakom denna utmärkelse. Intresset att vidareutveckla sig och sitt företag finns dock fortfarande, och här kan rådgivningen inom Greppa Näringen vara en väg att knyta till sig de kompetenser man ser sig behöva inför framtiden.

Vi avslutar vårt besök i Lilla Lapträsk med att hälsa på Issigårdens kvigor och sorkor som går ute i lösdriften. Nyfikna och trygga djur som villigt poserar framför kameran :)

Till sist -

När lantbruket ibland utpekats för sin negativa miljöpåverkan i form av ko-pruttar, kemikalieanvändning och övergödning så är det viktigt att vi själva inom näringen lyfter miljöfrågorna och visar att vi tar dessa på allvar! Att det dessutom i de flesta fall innebär ökad lönsamhet på gårdarna gör ju inte saken sämre. Genom greppa näringens mer än 10-åriga arbete, har lantbruksnäringen kunnat visa att vi minskat växtnäringsförlusterna. Och detta genom frivilligt arbete ute på gård.

Greppa Näringen i Norr

Greppa Näringen är ett projekt som kommit till för att nå minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel i lantbruket. I norr fokuserar vi på resurshushållning ur ett klimat- och lönsamhetsperspektiv. Projektet drivs

i samarbete mellan Jordbruksverket, LRF, länsstyrelserna och ett stort antal rådgivningsföretag i lantbruksbranchen. Rådgivningen inom Greppa Näringen är kostnadsfri, men och målgruppen för Greppa är generellt gårdar med 50 ha eller mer eller gårdar minst 25 djurenheter.

Länen kan dock prioritera rådgivningen till till exempel olika produktionsinriktningar vid olika tider. Länsstyrelserna kan även prioritera mindre gårdar i känsliga områden, hör av dig till din länsstyrelse om du är osäker.

Du som är intresserad av rådgivning inom Greppa Näringen hör av dig till kontaktpersonen på din länsstyrelse:

Norrbotten: Sara Borgström, 010-225 52 50, sara.borgstrom@lansstyrelsen.se
Västerbotten: Per-Göran Persson, 010-225 42 67, per-goran.persson@lansstyrelsen.se
Jämtland: Hanna Appelros, 010-225 33 49, hanna.appelros@lansstyrelsen.se
Västernorrland: Magnus Jensen, 0611-34 90 17, magnus.jensen@lansstyrelsen.se

greppa näringen

En gyllene tår

Kallpressad hjortrondryck, visst låter det väl gott! Det tyckte också juryn för tävlingen Matverk 2015, vilket gjorde att Golden Ganjal vann den regionala deltävlingen i Västerbotten. Ganjal betyder tår på Lulesamiska. Drycken ska nu tävla med produkter från övriga län om att vinna priset som Sveriges Matverk 2015.

Text och foto: Eva Forssell, Länsstyrelsen i Västerbotten

Det relativt nystartade företaget Mattea Sweden AB har skapat Ganjaldryckerna. Företaget som varit igång lite över ett år ägs av Sören Burman och Johan Norman. Produktionen finns i Vilhelmina och idag har de en anställd. De startade med att producera drycken Blue Ganjal som görs av blåbär och som är tänkt som en ersättare för vin till maten. Nästa steg för dem blev Red Ganjal

som görs av lingon, drycken ska serveras kyld och kan användas som en fördrink. Nu har de just släppt Golden Ganjal gjord av hjortron och är en dryck som kan liknas vid ett alkoholfritt dessertvin. Den är lite sötare i smaken och passar därför bra till vissa ostbricker.

Säljer en känsla av Norrland
Känslan som man vill sälja med

dryckerna är renhet, och att de ska vara hälsosamma på samma gång som lyxiga. Hälsotrenderna idag är starka och många som tränar eller lever hälsosamt vill kunna välja ett alkoholfritt alternativ. – Alkoholfritt väljer man idag utan att för den skull vara nykterist, berättar Johan Norman. – Många vill framförallt ha en fin dryck till maten, därför satsade vi på en snyggare flaska och en dryck av hög klass. Folk som väljer en alkoholfri dryck ska få känna sig lyxiga, menar Johan.

En hög kvalitet på råvaran är viktig för att få en bra dryck. Alla Ganjaldryckerna är kallpressade och innehåller inga konserveringsmedel. För att bevara produkten så pastöriseras den istället. – Kallpressat är inte bara kallpressat, beskriver Johan. – Resultatet på juicen beror på

Golden Ganjal en vinnardryck

Sören Burman producent i Mattea-Sweden tillsammans med Västerbottens landshövding Magdalena Andersson och Västerbottens matambassadör Ella Nilsson.

när i tiden som man plockar och pressar bären, socker- och syranivåerna är olika och man försöker styra processen mot det bästa resultatet.

Bären är plockade i ett område som de själva har döpt till "Queens of Lapland" vilket är ett bärdistrikt som sträcker sig från Västerbottens inland en bit upp i Norrbotten. Namnet ska återspegla att inom bärområdet finns flera orter som bär drottningnamn: Fredrika, Vilhelmina och Dorotea.

– Vi kommer att fortsätta att ha tillverkningsföretaget i Vilhelmina, detta för att ha en trovärdig produktion mitt i bärområdet. Vi är där och vi lever med bären dygnet runt. Vi har som sagt "örat mot rälsen" berättar Johan Norman. Svenska bär är attraktiva utomlands. Norrlands inland har rena bär, där finns inte sjukdomar som salmonella eller dvärgbandmask. Inte heller har vi någon tung industri med stora kemiska utsläpp. Bären innehåller också höga nivåer av antioxidanter och håller hög klass eftersom saltmängderna är många. – Det är den känslan av renhet och kvalitet som vi vill ta vara på och sälja bärprodukterna med, säger Johan.

Storytelling runt bären

Idag är storytelling runt en produkt en viktig del i marknadsföringen. Folk vill veta vad det man äter kommer ifrån och historien kring det. En del av berättelsen

” ” Det är den känslan av renhet och kvalitet som vi vill ta vara på.

om Ganjaldryckerna är att de vill säkra de sociala rättigheterna för bärplockarna. Mattea Sweden AB har genom ett högt förädlingsvärde på sina produkter möjlighet att betala mer till grossisterna vilket på sikt förhoppningsvis kan komma bärplockarna till gagn. – Men hela problemet med bärplockarnas villkor skulle försvinna om vi i Sverige kunde förädla mer av bären på hemmaplan, då skulle också förhållandena för plockarna bli bättre, tror Johan.

Tänkte internationellt från början

Den stora marknaden för alkoholfria bärdrycker finns utomlands. Ganjaldryckerna har presenterats på mässor i Hongkong, Tyskland och Amsterdam. Nästa vår ska de försöka vara med på en mässa i Dubai, där finns en stor köplust för festliga, alkoholfria drycker.

Affärsstrategin bygger på att arbeta upp en kundgrupp först och öka produktionen efter hand, när de vet att de kan sälja. En nära kontakt med Business Sweden finns, och de har bland annat hjälpt till att kontrollera så namnet Ganjal inte betyder

något dåligt ord på de språk som finns på de potentiella framtida marknaderna. Ett råd Johan har till andra som startar upp ett företag och utvecklar en produkt, är att samarbeta med andra, för det är svårt att göra allt själv och det behöver man ju inte heller!

Industritänk

Mattea Sweden AB vill sälja i stora volymer. Ett företag i Hongkong har köpt drycken. Ett företag i Kina tittar på samarbete. I Sverige har de börjat sälja genom Systembolaget. Blue Ganjal säljs idag på systembolaget och efter nyår hoppas de på att även Golden Ganjal kommer att finnas där. – Vi planerar ingen direktförsäljning till privatpersoner, vi vill att all försäljning i Sverige ska gå igenom grossister och systembolaget, säger Johan.

Bär som hälsokost

Förutom drycker siktar man på att framställa andra bärprodukter. Det finns en stor efterfrågan i Asien och då framförallt i Kina men även i Nordamerika på olika bärprodukter inom hälsokost och hälsa. – Om vi inte förädlar mer i Sverige så skickas bären utanför landet och förädlas där och vi missar en del av förtjänsterna säger Johan och fastän att efterfrågan på bär är stor finns ändå 90 % av bären kvar i våra skogar. – Det finns en stor potential, både att ta ut mer bär ifrån skogen och att förädla nya bärprodukter för försäljning internationellt!

Lillbäckens lantbruk

– ett unikt företag med både mjölkkor och grisar!

Med rötterna i varsitt mjölkföretag hittade Sara Hortlund och Ola Berggren varandra och tog tillsammans över Lillbäckens lantbruk, Saras föräldragård i Lillpite där Sara är den fjärde generationen på gården. Mjolkproduktion har hela tiden varit en naturlig satsning, men hur kom man in på grisar?

Text: Sara Borgström
Foto: Åsa Jonsson

Efter studier till lantmästare på Alnarp och arbete i södra Sverige och på mjölkgård i Holland flyttade Sara och sonen Hannes, år 2007 hem till Lillpite. Hon började arbeta i familjeföretaget och hamnade mitt i en omställning från mjölkföretag till köttproduktion. Ola som vuxit upp på mjölkgård i Glommersträsk arbetade under ett par år på Grans naturbruksgymnasium och på Snårets lantbruk i Lillpite. Våren 2010 träffades Ola och Sara, ganska snart var de säkra på vad de ville. De ville satsa på varandra och på lantbruket och ta över Lillbäcken. – När jag berättade för pappa så menade han att det inte spelade någon roll att det gick fort, när man hittat rätt partner så var det bara att satsa, berättar Sara.

Efter en del funderande så kom de fram till att kött gav för låg lönsamhet och att det var mjölk man skulle satsa på.

– Köttproduktion är ganska långsiktigt, det tar tid innan man får se resultatet av allt arbete, säger Ola. Årsskifter 2011 tog de över och köpte in 30 mjölkande kor från en besättning i Dalsland. – Bilen som levererade mjölkorna tog med sig Simmentalkorna neråt landet till andra köttbesättningar, berättar Sara. Man hade hösten innan också köpt in en del kvigor, både från nedlagda lantbruk i närområdet och söderifrån. Första hösten hade de ungefär 70 mjölkande kor. Det var för trångt att ha rekryteringsdjuren i den befintliga anläggningen och man hyrde istället in kvigorna på kvighotell.

Både Sara och Ola fick startstöd under 2011 och under 2012 byggde man ut för att rymma kvigor och sinkor. Både de och tjurarna som tas fram till slakt, går numera i ligghall med djupströbädd, medan mjölkande och seminkvigor går inne i ladugården som är lösdrift på spalt, med mjölkgrup. Idag har man 100 årskor.

Knappt hade man landat i den första investeringen förrän man fick frågan om

att ta över en grisgård i byn.

– Den tidigare ägaren ville gärna att vi tog över och vi funderade väldigt länge på hur vi skulle göra, om vi skulle ha gården för nötköttproduktion eller fortsätta med grisarna, säger Sara. De bestämde sig för att ge grisarna en chans! Gunnar Olofsson som tidigare drev grisgården var ett stort stöd i övertagandet och jobbade kvar för att lära ut och överföra sina kunskaper. – Han finns fortfarande med i driften och

han har ständig support ett telefonsamtal bort, ler Ola. Gunnar arbetar också fortfarande som timanställd i företaget.

Grisarna är serogrisar – ett uppfödningssystem för att hålla grisarna så friska som möjligt. De har ingen kontakt med andra grisar, utom med andra serogrisar. Jämförelser med konventionella besättningar visar att serogrisar både har högre tillväxt, lägre dödlighet och lägre foderförbrukning. Idag har man 110 sugor i integrerad produktion. – Jämfört med korna så är grisarna väldigt lättskötta berättar Sara. Det är Ola som har huvudansvaret för grisarna i företaget och han håller med om att korna tar den mesta tiden.

Sara och Ola jobbar båda heltid i företaget, därutöver har man två heltidsanställda, en på 75% och en på 50%. Man tar också in timanställda och extrapersonal under sommaren. År 2012 föddes Viktor, han är med under vårt besök men store-

bror Hannes, 10 år, går i skolan. – Tyvärr får vi inte dagisplats i byn förrän nästa år och att köra honom ett par mil enkel väg för att gå på dagis känns inte roligt, säger Sara. Viktor är istället med vid sådant arbete där det går och han sover ofta gott i traktorn när mamma, pappa eller någon av de anställda kör.

Tjurkalvarna föds numera upp på gården i den nya lösdriften och levereras till antingen Carlgrens eller Norrbottensgården. Då ICA-butiken i byn är intresserad av att sälja köttet de producerar får tjurarna ibland en lång omväg på sin väg mellan gården och butiken.

– Det känns ju för galet att de ska behöva transporteras runt innan de landar i butiken. Vi drömmer ibland om ett gårds-slakteri och gårdsbutik, men regelverket och satsningen på grisarna kom emellan, säger Sara. Däremot funderar man på att investera i en kylbil då intresset för köttlådor har ökat mycket de senaste åren. Både butiker och privatpersoner i

området hör av sig för att få tag på lokalproducerat kött.

Det är roligt att se ett ungt par med en så självklar inställning till att Norrbottens lantbruk är framtiden. Båda är nöjda med att man satsade på att ta över och utveckla företaget.

– Fast vi har inte varit lediga många dagar på de här tre åren, säger Sara. – Nej, men nu ska vi vara lediga ett par dagar och åka till Elmia, säger Ola. Nej, några semesterresor planerar man inte, och åker man från gården är det främst för att gå kurser och utbildningar. – Det är synd att det finns så lite kurser med spetskompetens här uppe, framför allt på grissidan, säger Sara.

Vi säger lycka till med den fortsatta satsningen på både mjölk, kött och gris – en ovanlig kombination som ändå verkar lyckas!

Var väl förberedd när du ska skicka djur till slakt

Det är viktigt att du har planerat väl när du ska skicka djur till slakt. Om transporten redan innehåller djur från någon annan gård får den inte fördröjas i onödan eftersom transporttiden ska hållas så kort som möjligt. Du ska ha arrangerat så att lastningen av dina djur går smidigt och lastning av djur ska kunna påbörjas direkt när transportbilen har anlänt till gården.

Text: Peter Johansson, Länsstyrelsen i Norrbotten
Foto: Länsstyrelsen

Använd fällor för att skilja ut djur

För att underlätta lastning av lösgående djur är det bra om du har förberett och samlat dem i en fälla nära lastningsplatsen. Det underlättar om du har tillgång till många grindar och annan utrustning som är anpassade för djurslaget. Grindarna ska vara tillräckligt grova och höga samt inte så lätta i vikt att djuren enkelt kan flytta dem. Grindarna ska kunna sättas samman på ett säkert sätt. Förankra gärna i byggnader eller marken. Grindar för får är inte tillräckligt stabila för nötkreaturens styrka och tyngd, de riskerar att bli demolerade. Välj liggande rörkonstruktioner i stället för stående, för att du lättare ska kunna klättra över när du behöver.

När du hanterar djuren i fälla så se till att du alltid har en reträttväg, då kan du snabbt sätta dig i säkerhet vid behov. Storleken på fällan bör anpassas till antalet djur du ska hålla där. Fällan bör vara utformad med en drivgång som är så pass smal att djuren inte kan vända sig. Den bör även vara så lång att det finnas möjlighet att stänga den, med lösa eller fasta grindar så att djuret inte kan gå tillbaka till fällan. Även inne i fällan bör det finnas en eller flera grindar som

kan användas för att krympa utrymmet när det blir färre djur.

Användning av fällor och behandlingsbox i extensiv djurhållning

I djurskyddslagen finns krav på att du snarast ska ge nödvändig vård eller vidta andra åtgärder om du har djur som är sjuka, skadade eller som på annat sätt, till exempel genom sitt beteende visar tecken på ohälsa. För dig som håller djur i extensiv drift är det viktigt att ha fällor för insamling av djur för kontroll och behandling i den dagliga hanteringen. Fällan kan du gärna koppla till en drivgång med behandlingsbox och våg. Om fällan tillsammans med behandlingsboxen används regelbundet blir det också lättare att samla in sjuka eller skadade djur för undersökning och behandling, komplettera öronmärkning och att väga och hullbestämma dina djur. Du får också lättare att samla in djuren inför slakten - utan dramatik och stress.

Att tänka på vid drivning av djur inomhus.

Vid drivning av lösgående djur inomhus ska du tänka på att underlaget och väggarna utformas så att djuren inte kan skada sig. Du kan också under-

Det är bra om du har tillgång till många, stabila grindar. Om rören är liggande kan du enkelt klättra över grindarna.

lätta förflyttningen om du tänker på att undvika återvändsgränder och se till att utrustning inte står i vägen. Du ska se till att väggar är släta och att det inte finns några vassa kanter eller spikar som sticker ut. Golven ska vara fria från glipor och hål som djuren kan trampa igenom och fria från vassa eller hårda kanter. Om det är risk att djuren halkar så kan du sanda eller åtgärda på annat sätt. Tänk på att det alltid är lättare att driva djuren om det är en ljus och "ren" miljö. Lägg gärna strö på golvet och använd ljuset så att de förflyttar sig från mörker till ljusare utrymme.

Regler för lastning, drivning och transport av djur

Lagen säger att djuren ska drivas i ett lugnt tempo och helst ska de tillåtas gå i sin egen takt. Drivskivor och andra mekaniska drivhjälpmedel får du bara använda för att hjälpa djur att hitta rätt väg och för att hindra dem att vända om. Du får inte utsätta djuren för smärta för att få dem att förflytta sig, till exempel med slag eller sparkar, vrida i svansen, lyfta eller dra i djuren eller använda käppar eller andra instrument med spetsiga ändar.

När det gäller transporten har både du och transportören ett ansvar för att kraven för djurskyddet följs. Djuren ska

vara i skick för att klara transporten. Föraren får avgöra om ett djur kan transporteras eller inte. Djur som är skadade, fysiskt svaga eller sjuka anses inte vara i skick att transporteras. De får till exempel inte ha allvarliga öppna sår eller framfall och de måste kunna röra sig själva utan smärta. Kor och kvigor får inte transporteras under de sista 10 % av dräktigheten och tre veckor efter förlossning. För övriga djurslag gäller andra tider. Det finns också regler för när kalvar, smågrisar och övriga nyfödda däggdjur tidigast får transporteras. Regler för resor och transporter hittar du på jordbruksverkets webbplats: www.jordbruksverket.se

Regler för resor och transporter hittar du hos Jordbruksverket. Både du och transportören har ett ansvar för att endast de djur som är i skick för transport åker med bilen.

Förvara djuren i direkt närhet där det ska lastas så går arbetet snabbare. Om du använder grindar ska de sättas ihop på ett säkert sätt. Använd ljuset för att få djuren att gå, de rör sig gärna mot en ljusare plats.

Du kan minska transporttiden genom att:

- Vara på plats på avtalad tid.
- Vara tillgänglig på telefon om tider måste ändras.
- Om djuren går i lösdrift - skilj i förväg ut de djur som ska skickas.
- Förvara djuren i direkt närhet till där de ska lastas. När du ska skicka uppbundna djur så försök att i förväg hålla dem i ladugården så nära lastningsplatsen som möjligt så de inte behöver ledas genom hela ladugården vid lastningstillfället.
- Ha grindar tillgängliga så att du kan bygga drivningsgångar mellan fälla och transport.

Nya djurskyddsregler från 1 november

Jordbruksverket har fattat beslut om ändringar i L100, lagstiftningen för dig som håller lantbruksdjur. De nya reglerna börjar gälla den 1 november 2014. I korthet handlar ändringarna om:

- social kontakt för alla nötkreatur
- hur ensamboxar och hyddor för kalvar ska vara utformade
- undantag från krav på larm i vissa stallar med kalvar och för grisar

- storlek på ligghallar för får
- ändrade boxmått för suggor
- bättre belysning och dagljusinsläpp för fjäderfä och grisar
- slopat krav på mekanisk utgödsling i stallar för avelsdjur inom slaktkycklingproduktionen
- bättre inredda burar för unghöns

Du kan läsa mer om nyheterna på jordbruksverkets webbplats, under djurskydd för respektive djurslag.

Landsbygden

– nyckeln till ett hållbart samhälle!

Den övervägande delen av Sveriges yta är landsbygd. Medan en minskande andel av befolkningen bor i genuina glesbygder så ökar den i mer tätortsnära landsbygdsområden. Staden har inte någon möjlighet att producera tillräckligt med mat, energi och råvaror för att försörja sin befolkning. En stad kan inte heller ta hand om sitt avfall på ett bra sätt. Därför behöver staden landsbygden, och tvärt om, för att vi ska kunna ha en hållbar samhällsutveckling.

Text: Ylva Sardén, länsstyrelsen i Norrbotten

Minska utsläppen av växthusgaser och anpassa verksamheten till kommande klimatförändringar

På landsbygden kan klimatförändringen motverkas genom att man använder förnybar energi, planerar markanvändningen klokt samt att man tänker över möjligheterna att spara energi. Landsbygdens möjligheter beror på vilka nya lösningar för produktion och distribution av förnybar energi man hittar samt att man ökar kolinbindningen i mark och skog.

Anpassning till klimatförändringar kräver anpassningsåtgärder men det gäller också att i förebyggande syfte bygga upp sin anpassningsförmåga. Det är bra att höja sin egen kunskapsnivå och att sprida riskerna till exempel genom en mångsidig verksamhet och produktion. Kunskap förbättrar anpassningsförmågan till olika omställningar som klimatförändringen kan orsaka såväl direkt genom väderleksförhållanden (till exempel extrema väderfenomen där torrperioder och översvämningar blir allt vanligare) som indirekt till exempel i form av höjda energipriser.

Lösningar som är till nytta såväl för klimatet som för gårdens ekonomi

Med relativt enkla åtgärder på gården och rätt val vid nyinvesteringar går det ofta att minska energianvändningen med 5-15%.

Det går åt nästan lika mycket energi för att producera och transportera jordbrukets insatsvaror som den totala energianvändningen på gården. Användningen av mineralgödsel står för en stor del av jordbrukets indirekta energianvändning och

Att byta ut gamla fönster kan spara mycket energi.

därmed också klimatpåverkan. Att ta till vara näringen i stallgödsel så effektivt som möjligt är därför viktigt både ur klimat- och energisynpunkt.

En högre kolbindningsförmåga hos jorden uppskattas vara ett av de bästa sätten för lantbruket att delta i klimatarbetet. En ökning av den organiska substansen ökar både odlingsjordens produktivitet och anpassning till klimatförändringen.

Genom att se över odlingsjordens struktur kan toleransen för extrema väderförhållanden ökas. Främjandet av den biologiska mångfalden genom växtföljd och varierande användning av växtarter ger en bättre skördegaranti och minskar riskerna.

Odlingsmiljöns mångfald blir en säkerhet mot plötsliga miljöförändringar. Rikligt med levande organismer under och på jorden, inklusive jordens mikroorganismer, skadedjurens naturliga fiender och pollinerare sköter bland annat om att hämma växtsjukdomar, de bidrar till jordens struktur, de ser till att näringsämnen frigörs, att skadedjur bekämpas och de sköter om pollineringen.

För att minska kväveförlusterna så bör gödseln myllas ner så snabbt som möjligt.

Hur kan jag minska utsläppen från min egen gård?

Här är några exempel:

- Fundera på möjligheten att producera och använda förnybar energi, till exempel biogasproduktion genom rötning av gödsel och energigrödor för el- och värmeproduktion, alternativt vidareförädling till fordonsgas.
- Bygga och renovera för energieffektivitet
- Använd en anpassad ventilationslösning och se till att regleringssystemet är rätt inställt
- Rengör ventilationen regelbundet
- Installera värmeåtervinning på utgående diskvatten och förvärm vattnet innan beredaren
- Öka åkermarkens kolinbindning och värna om dess struktur och karaktär
- Odlar insädda grödor och fänggrödor
- Odlar mångåriga växter
- Gödslar växterna efter behov
- Lagra gödseln på ett klimateffektivt sätt, det vill säga sprid ut gödseln under växtperioden och mylla ner fastgödsel omedelbart
- Belys och värm upp byggnader energieffektivt och efter behov
- Minska på maskinernas bränsleförbrukning så gott det går
- Använd eldrivna system istället för system baserade på traktorer och lastmaskiner.

Länkar

Beräkna ditt ekologiska fotavtryck på:
<http://www.minklimatpaverkan.se/>

Regional biogasutredning för Norr- och Västerbotten, - Färdplan biogas AC/BD,
<http://www.biofuelregion.se>

Energieffektiva lantbruk
– goda exempel
<http://www.bioenergiportalen.se>
<http://www.helsingborg.se>

Checklista för energieffektivitet
<http://lantbruk.eon.kan.se/>

Greppa Näringen
<http://www.greppa.nu>

Navetkurser

ET-träffar

- spolning och embryoinläggning

- 26 november, Luleå
- 27 november, Lövånger

Vi träffas och lär oss allt inom ET med hjälp av veterinär och avelsrådgivare på plats. Varför är man så framgångsrika med sitt ET arbete i Finland? Vi har varit där och lärt oss mer om ET, spolning och embryoöverföring samt finskt avelsarbete. Kurskostnad 200 kr, lunch och fika ingår. Anmälan senast 17 november.

Erfagrupper Får

Forslundagymnasiet erbjuder uppstart av ett antal grupper i höst under ledning av Catarina Ottosson. Du som fårägare bildar tillsammans med andra en erfarenhetsgrupp i ditt geografiska närområde för dela erfarenheter, diskutera och jobba med olika projekt/ frågor. Vid intresse hör av dig!

Distansutbildning Nord – Lantbruk

Modulen Husdjur med 6 heldagar samt 50% distansstudier startar under hösten (en "får" respektive en "mjölk/nöt") på orter Västerbotten utifrån störst intresse. Anmälan snarast!

Anmälan och information

För aktuella datum, fler kurser, seminarier och studieresor besök www.gronanavet.se.
Västerbotten 090-16 41 83, Norrbotten 0911-23 31 13
e-post gronanavet@umea.se.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

www.gronanavet.se

Nu är det hög tid att anmäla ditt intresse till grundkursen för behörighet att använda växtskyddsmedel!

Kontakta Maj-Britt Swartz, Norrbotten, 010-225 54 44 eller Tommy Umeflod, Västerbotten, 010-225 42 70.

Ni som redan har behörighet för användning av växtskyddsmedel och behöver gå en repetitionskurs kommer att få en kallelse av oss utan anmälan.

Bild: © Växtskyddscentralens bildarkiv

INVENTERING AV BETESMARKER

Just nu inventeras betesmarker! Inventeringen pågår även hela år 2015 och den riktar in sig på betesmarker som tidigare gett rätt till miljöersättning men inte till gårdsstöd. Inventeringen görs för att det finns ett förslag om att markerna ska bedömas efter hur tätt träden står och inte bara efter hur många träd det är. Detaljerna är dock inte klara än.

Det nya förslaget till bedömning av betesmarker kan innebära att lantbrukare som tidigare bara haft rätt miljöersättning för sina betesmarker också kommer att kunna få gårdsstöd för dem.

Betesmark är mark som används till bete och som inte är åker, det ska finnas tillräckligt med gräs och örter som duger till foder för djuren, den får inte vara skog eller växa igen. Det är fortfarande inte klart hur detaljerna i skötselvillkoren ska se ut.

Har du frågor om inventeringen ska du kontakta Jordbruksverkets kundtjänst på 0771-223 223.

Kunskap för Landets Framtid

Seminarie serie Lax, gädda och värdschap

Vi håller tre seminarier i Tornedalen där fisket står i fokus. Vilken roll har du som värd? Hur kan vi öka lönsamheten? Vad säger våra gäster? Hur förmedlar vi vår historia?

Karesuando: Fredag 14 nov kl. 18-20 (Lax, Gädda, Värdschap)

Seskarö: Söndag 16 nov kl. 17-20 (Lax, Värdschap, Storytelling)

Pajala: Måndag 17 nov kl. 17-19 (Lax, Gädda, Värdschap)

Föreläsningarna är kostnadsfria och kräver ingen anmälan. Vi bjuder på fika. Välkommen!

Växtodlingsrådgivning till subventionerat pris

Vi erbjuder individuell rådgivning till företag i Västerbotten. Boka oss för fältbesök med rådgivning och service mot dina behov på gården, t ex:

- Vallar – översyn och strategidiskussion (t.ex. etablering, gödsling, vallfröblandning, växtskydd, ogräs).
- Spannmål, potatis och oljeväxter – växtskydd, gödsel m.m.
- Kalkning och dränering.
- Växtodlingsstrategier på gård.

Kontakta Hushållningssällskapet:
Hulda Wirsén,
070-520 94 12

Råd som både lantbrukare och miljö tjänar på

Greppa Näringen finns nu även i norra Sverige. Vi ger kostnadsfria råd om åtgärder för ökat utnyttjande av gårdens resurser. Det leder till mindre miljöpåverkan, sänkta kostnader och ökad lönsamhet.

Greppa är öppet för såväl konventionell som ekologisk produktion.

Kontakta Hushållningssällskapet:
Hulda Wirsén: 070-520 94 12
Kristina Sigfridsson: 073-050 89 25
Maria Lundbäck: 070-108 07 48

Läs mer på
www.greppa.nu

Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten | 200 ÅR AV UTVECKLING 1814-2014
www.hush.se/nord | 0920-244 180 | facebook: HSnord | Blogg: landsbygginorr.blogspot.se

Bete – lönsamt för både produktionen och miljön!

Länsstyrelsen i samarbete med Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten bjuder in till en dags seminarium om betesmarker.

Den 20 november, 09.30-16.30 på länsstyrelsen i Luleå.

Program:

Restaurering och skötsel av betesmarker.
Sara Borgström, Länsstyrelsen

Mycket bete i foderstaten, en väg till bättre ekonomi i din kött- och mjölkproduktion, även med naturbete? Margareta Dahlberg, MD Lantbruksråd

Naturbete och restaurering, naturligt val. Kjell Nilsson, lantbrukare i Selet

Minska parasitsmittan på betet för en bättre tillväxt. Katarina Gustafsson, SvDHFV

Naturbetesmarkerna har ett högt kulturhistoriskt värde och är viktiga för den biologiska mångfalden, men de förutsätter att det finns betande kor, hästar och får som håller dem öppna. Anna Jamieson, verksamhetsledare Naturbeteskött i Sverige
Anmälan snarast till Helene Skogqvist, Hushållningssällskapet. Telefon: 0923-12186, 070-3434254 eller e-post: helene.skogqvist@hush.se

Seminarier är kostnadsfritt, men du bekostar själv din lunch.

VÄLKOMNA!

Länsstyrelsen
Norrbotten

Nästa nummer

Dags för SAM-ansökan – vad är nytt i nya programmet?

Nu kan du söka stöd i det nya landsbygdsprogrammet

Landsbygdsprogrammet granskas nu av EU-kommissionen och förväntas bli godkänt i april 2015. Redan nu kan du söka stöd för investeringar i jordbruksföretag, startstöd, stängsel mot rovdjur och för bredband.

Investeringar i djurstallar

Stödet för investeringar i jordbruksföretag kan sökas redan nu och kommer inledningsvis vara begränsat till om-, ny- och tillbyggnad av djurstallar. I maj utökas stödet till att omfatta även trädgård och fler typer av investeringar inom jordbruk.

Startstöd

Startstöd för unga jordbrukare under 40 år går att söka redan idag med sista datum för ansökan under vårvintern 2015. Exakta datum för detta kommer snart att vara klara.

Stöd till bredband

Alla typer av föreningar, organisationer, företag, kommuner och andra myndigheter kan söka stödet. Det finns fem grundläggande villkor som bredbandprojekten måste uppfylla för att få stöd. Vilka de är kan du läsa mer om på www.jordbruksverket.se. Kontakta gärna din länsstyrelse.

Rovdjursstängsel

För stöd till rovdjursavvisande stängsel prioriteras djurhållning som haft angrepp av rovdjur.

Ansökan på internet

Ansökan om stöd till bredband och investeringar görs via Mina sidor på Jordbruksverkets webbplats, och du skriver under din

ansökan med e-legitimation. Denna motsvarar ditt ID-kort eller körkort, och kan även användas när du deklarerar, gör bankärenden eller nyttjar andra tjänster på internet. Du skaffar e-legitimation hos din bank eller från Telia.

Läs mer på www.jordbruksverket.se/e-legitimation.

Startstöd och stöd till rovdjursstängsel söker du som tidigare på pappersblanketter som du hittar på jordbruksverkets hemsida, alternativt kontakta länsstyrelsen.

Beslut om stöd

När ansökan kommit in till Länsstyrelsen kan du påbörja investeringen och tillgodoräkna dig stödberättigande kostnader. Detta gör du dock på egen risk eftersom Länsstyrelsen kan ta beslut tidigast sommaren 2015 och det är först då du kan få besked om ansökan blir beviljad. Eftersom budgetarna för stöd har blivit lägre för denna programperiod, kommer troligen en del ansökningar att avslås på grund av brist på medel.

Länsstyrelsen får inte börja handlägga inkomna ansökningar om bredband eller investeringar förrän landsbygdsprogrammet är godkänt och svensk lagstiftning finns på plats. De ansökningar som bäst uppfyller urvalskriterierna för stödet kommer att prioriteras för bidrag. Utbetalning av bidrag kommer att vara möjligt först senhösten 2015.

Ansökningar om startstöd och rovdjursstängsel handläggs och beslutas löpande så länge det finns medel kvar. Dock längst till mars 2015.

Länsstyrelsen
Västerbotten

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Länsstyrelsen
Norrbotten